

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

M. Vitruvii ... De architectura libri decem

**Vitruvius
Frontinus, Sextus Iulius**

Argentorati, 1543

Capvt. I

[urn:nbn:de:bsz:31-128539](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-128539)

DE ARCHITEC. LIB. III. 93

ructus aquarum ex ore. Aedium Ionicarum, quàm aptissime potui, dispositiones hoc uolumine descripsi. Doricarum autem & Corinthiarum, quæ sint proportionibus in sequenti libro explicabo.

M. VITRUVII
DE ARCHITECTVRA,

LIBER QVARTVS.

VM ANIMADVERTISSEM, IMPERATOR, plures de architectura præcepta uoluminaq; commentariorum non ordinata, sed incepta, uti particulas errabundas reliquisse, dignam & utilissimam rem putavi, antea disciplinæ corpus ad perfectam ordinationem perducere, & præscriptas in singulis uolu-

minibus singulorum generum qualitates explicare. Itaq; Cæsar primo uolumine tibi de officio eius, & quibus eruditum esse rebus architectum oporteat, exposui. Secundo de copijs materiæ è quibus ædificia constituentur, disputavi. Tertio autem de ædium sacrarum dispositionibus, et de earum generum uarietate, quasq; et quot habeant species, earumq; quæ sunt in singulis generibus, distributiones, ex tribusq; generibus quæ subtilissimas habet & proportionibus modulorum qualitates, Ionici generis mores docui. Nunc in hoc uolumine de Doricis Corinthijsq; institutis et omnibus dicam, eorumq; discrimina & proprietates explicabo.

DE TRIBVS GENERIBVS COLUMNARVM,
origines & inuentiones. CAPVT I.

COLUMNÆ Corinthiæ, præter capitula, omnes symmetrias habent, uti Ionica, sed capitulorum altitudines efficiunt eas pro rata exceliores & graciliores, quòd Ionici capituli altitudo tertia pars est crassitudinis columnæ, Corinthij tota crassitudo scapi. Igitur quòd duæ partes è crassitudine columnarum capitulis Corinthiorum adijciuntur, efficiunt excelitate speciè earum graciliorem. Cætera membra, quæ supra

¶ colum

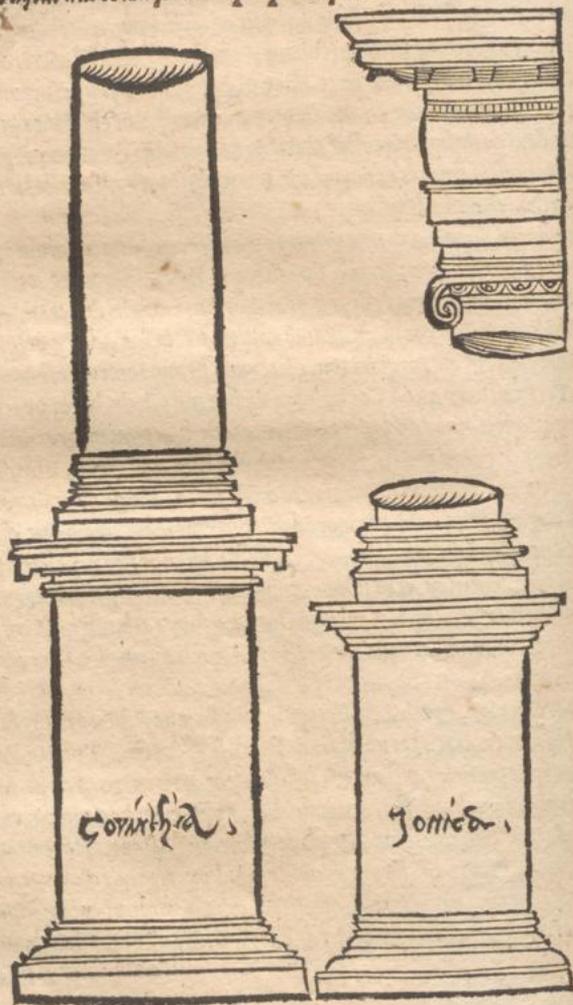
media con
in lateri
ontra con
modo di
utem que
bit è tegu
uis aqua
anscentes
uomentia
ructus

columnas imponuntur, aut è Doricis symmetrijs, aut Ionicis moribus, aut Corinthijs columnis collocatur, quod ipsum Corinthiũ genus propriam coronarum reliquorumq; ornamentorum nõ habuerit institutionem, sed aut è triglyphorum rationibus muti in coronis, et in epistylis guttæ Dorico more disponuntur, aut ex Ionicis institutis Xophori sculpturis ornati cum denticulis & coronis distribuuntur. Ita è generibus duobus capitulo interposito, tertium genus in operibus est procreatum. E columnarum enim formationibus triũ generum factæ sunt nominationes, Dorica, Ionica, Corinthia, è quibus prima & antiquitas Dorica est nata. Namq; Achaia Peloponessq; tota, Dorus Hellenis et Opticos Nympha filius regnavit, isq; Argis vetusta ciuitate Iunonis templum edificauit eius generis fortuito formæ phanum, deinde iisdem generibus in cæteris Achaia ciuitatibus, cum etiamnum non esset symmetriarum ratio nata. Postea autem quàm Athenienses ex responsis Apollonis Delphici, communi consilio totius Hellados, tredecim colonias uno tempore in Asiam deduxerunt, ducesq; in singulis colonijs constituerunt, & summam imperij partem Ioni Xuthi et Creusæ filio dederunt, quem etiam Apollo Delphis suum filium in responsis est professus, ijsq; eas colonias in Asiam deduxit, & Carie fines occupauit, ibiq; ciuitates amplissimas constituit, Ephesum, Miletum, Myunta (quæ olim ab aqua est deuorata, cuius sacra & suffragium Milesijs, Iones attribuerunt) Prienum, Samum, Teon, Colophona, Chium, Erythras, Phocæam, Clazomenas, Lebedũ, Meliten. Hæc Melite propter ciuium arrogantiam, ab his ciuitatibus bello indicto communi consilio est sublata, cuius loco postea regis Attali & Arsinoës beneficio, Smyneorum ciuitas inter Ionas est recepta. Hæ ciuitates cum Caras & Lelegas eiecissent, eam terræ regionem à duce suo Ione appellauerunt Ioniam. ibiq; templa deorum immortalium constituentes, cæperunt phana edificare, & primum Apollini Panonio ædem, uti uiderant in Achaia, constituerunt, & eam Doricam appellauerunt, quod in Doricon ciuitatibus primum factam eo genere uiderunt. In ea æde cum uoluissent columnas collocare, non habentes symmetrias earum, & querentes quibus rationibus efficere possent, uti & ad onus ferendum essent idoneæ, & in aspectu probatam haberent uenustatem, dimensi sunt uirilis pedis uestigium, & cum inuenissent pedem sextam partem esse altitudinis in homine,

ita in co

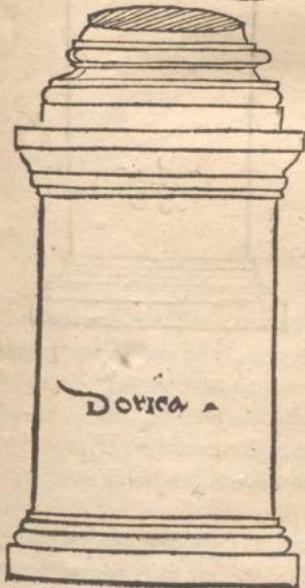
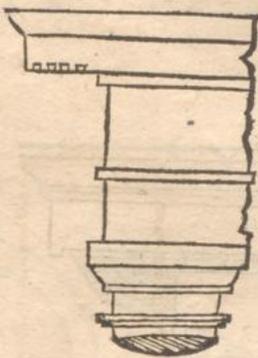
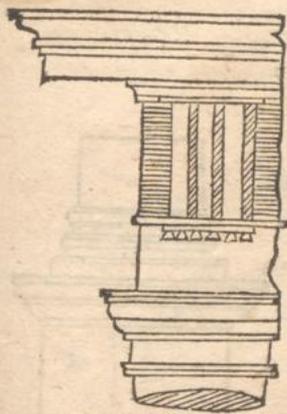
ita in columnam transtulerunt, & qua crassitudine fecerunt basim scapi-
tantum eam sexies cum capitulo in altitudinem extulerunt. Ita Dorica co-
lumna uirilis corporis proportionem, & firmitatem, & uenustatem in
edificijs prestare cepit. Item postea Diane constituere eadem queren-
tes noui generis speciem, iisdem uestigijs ad muliebram transtulerunt gra-
cilitatem: & fecerunt primum columnæ crassitudinem altitudinis octaua
parte, ut haberent speciem excelsoiorem, basi spiram supposuerunt pro
calco, capitulo uolutas, uti capillamento conuersatos cincinnos præpen-
dentes dextra ac sinistra collocauerunt, & cymatijs & encarpis pro cri-
nibus dispositis frontes ornauerunt, truncosq; toto strias, uti stolarum ru-
gas matronali more demiserunt. Ita duobus discriminibus columnarum
inventionem, unam uirili sine ornatu nudam specie, alteram muliebri sub-
tilitate, & ornatu symmetriaq; sunt imitati. Posterius uero elegantia subti-
litateq; iudiciorum progressi, & gracilioribus modulis delectati, septem
crassitudinis diametros in altitudinē columnæ Doricæ, Ionicæ octo semis
constituerunt. Id autem quod Iones fecerunt, primo Ionicum est nomina-
tum. Tertium uero quod Corinthium dicitur, uirginalis habet gracilita-
tis imitationem, quod uirgines propter ætatis teneritatem gracilioribus
membris figurate, effectus recipiunt in ornatu uenustiores. Eius autem
capituli prima inuentio sic memoratur esse facta. Virgo cuius Corinthia
iam matura nuptijs, implicita morbo decessit. Post sepulturam eius, quibus
ea uia uoculis delectabatur, nutrix collecta & cõposita in calathõ per-
tulit ad monumentum, et in summo collocauit, & uti ea permanerent diu-
tius sub diuo, tegula textit. Is calathus fortuito supra achanti radicem fue-
rat collocatus. Interim pondere pressa radix achanti media, folia & cau-
liculos circa uernum tempus profudit, cuius cauliculi secundum calathi
latera crescentes, & ab angulis tegule ponderis necessitate expressi ste-
xuras in extremas partes uolutarum facere sunt coacti. Tunc Callima-
chus, qui propter elegantiam & subtilitatem artis marmorea ab Atho-
niensibus caiatechnos fuerat nominatus, præteriens hoc monumentum
animaduertit eum calathum, & circa foliorum nascentem teneritatem,
delectatusq; genere & formæ nouitate, ad id exemplar columnas apud
Corinthios fecit, symmetriasq; constituit, ex eoq; in operum perfectioni-
bus Corinthij generis distribuit rationes. Eius autem capituli symme-
tria sic

tria sic est facienda, uti quanta fuerit crassitudo in eae columnae, tanta sit
 altitudo capituli cum abaco. Abaci latitudo ita habeat rationem, ut quan-
 ta fuerit altitudo, bis tanta sit diagonos ab angulo ad angulum. Spatia
 enim ita iustas habebunt frontes quoquoersus.

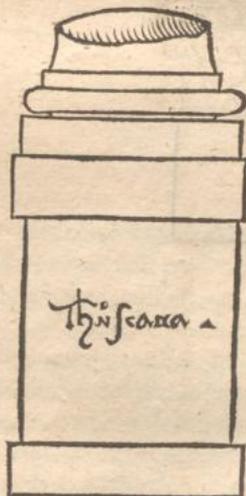

Corinthia

Jonica

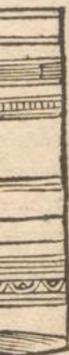
Dorica

Tuscanica

N latitu=

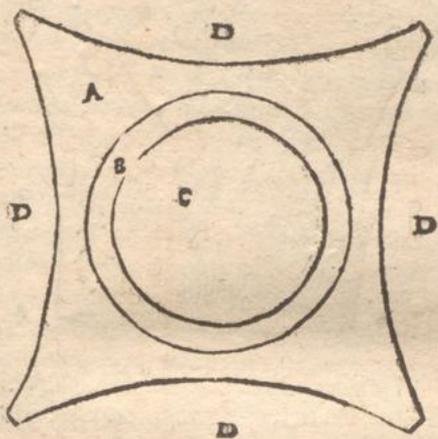
e, tanta
m, ut quan
um. Spatia

Cóposied

Latitudinú

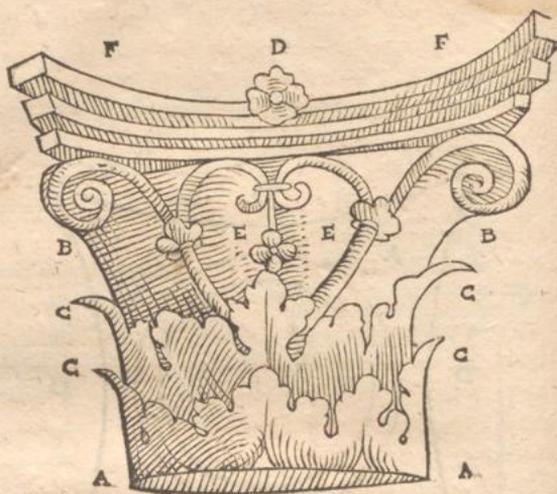
A. Abacus
 B. Crassitudo imi scapi colūnae.
 C. Crassitudo hypotrachelij.
 D. Contractura frontis abaci.

Latitudinis frontes sinuētur introrsus ab extremis angulis abaci, suæ frontis latitudinis nona. Ad imum capituli tantam habeāt crassitudinem, quantam habet summa columna, præter apothesim et astragalum. Abaci crassitudo septima capituli altitudinis. Dempta abaci crassitudine, diuisa datur reliqua pars in partes tres, ex quibus una imo folio detur, secundum folium mediam altitudinem teneat, cauliculi eandem habeant altitudinem, et quibus folia nascuntur proiecta, uti abacum excipiant, quæ ex caulicorum folijs natæ procurrunt ad extremos angulos uolutæ, minoresq; helices intra suum medium, qui sunt in abaco, floribus subiecti scalpantur. Flores in quatuor partibus quæta erit abaci crassitudo, tam magni formantur. Ita his symmetrijs Corinthiæ capitula suas habebunt exactiones.

N 2 Sunt autem

Latitudinis

A. Modulus ex imi scapi colūne sumptus.
 B. Voluta.
 C. Folium.
 D. Flos.
 E. Cauliculi.
 F. Abacus.

Sunt autem, quæ iisdem columnis imponuntur, capitulorum genera uarijs uocabulis nominata, quorum nec proprietates symmetriarū, nec columnarum genus aliud nominare possumus, sed ipsorum uocabula tracta & commutata ex Corinthijs, & puluinatis, & Doricis uidemus, quorum symmetriæ sunt in nouarū sculpturarū translata subtilitatem.

DE ORNAMENTIS COLUMNARVM.
 CAPVT II.

QVONIAM autem de generibus columnarum origines & inuentiones supra sunt scriptæ, non alienum mihi uidetur iisdem rationibus de ornamentis eorum, quemadmodum sunt prognata, & quibus principijs & originibus inuenta dicere. In ædificijs omnibus insuper collocatur materiatio uarijs uocabulis nominata. Ea autem uti in nominationibus, ita in re uarias habet utilitates. Trabes enim supra columnas, & parastatas, & antas ponuntur, in cõtignationibus tigna et axes, sub tectis si maiora spatia sunt, columen in summo fastigio culminis, unde